

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ГАЛУЗЕВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТОКУ НАФТОГАЗОВОЇ ТЕМАТИКИ

Демчина Л.І.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Досліджено наукові джерела нафтогазової тематики за 2014-2016 рр., відображені в національних реферативних ресурсах. Розкрито особливості їхнього видового розподілу, тематичного змісту та динаміки надходження. Виявлено пріоритетні напрями розвитку дослідницької роботи в цій сфері. Приділено увагу можливостям і перевагам використання реферативних баз даних під час проведення бібліометричних досліджень. Подано інформацію про вітчизняні періодичні та продовжувані видання, відображені в реферативних ресурсах НБУВ, які найактивніше висвітлюють проблеми розвитку нафтогазової тематики.

Ключові слова: нафтогазова тематика, інформаційні ресурси, бібліометричний аналіз, наукові публікації, реферативна база даних «Україніка наукова».

Постановка проблеми. Нафтогазова промисловість є однією з найважливіших складових частин економіки України, що визначальною мірою забезпечує як функціонування всіх інших галузей, так і ступінь добробуту нашого населення. Вона відіграє важливу роль в економічному розвитку України, в її безпеці, енергетичній залежності, в сільському господарстві та інших галузях. Сьогодні ми живемо в такий час, коли особливо важливими стали проблеми у сфері нафто- та газовидобування, оскільки саме ці природні ресурси є основними в енергетичному забезпеченні галузей, та мають здатність вичерпуватись. Саме тому за останні роки вченими було проведено безліч досліджень у цьому напрямі та опубліковано сотні статей нафтогазової тематики.

Належне розуміння особливостей певного сегменту галузевого інформаційного потоку України, його суспільної ролі, можливе лише за умови здійснення систематичних поліаспектних досліджень видань, що його формують. Найоптимальніші результати уможливило застосування бібліометричних методів, оскільки вони дають змогу виявити об'єктивний стан випуску літератури у визначений період [2], допомагають розкрити закономірності розвитку та визначити на цій основі найпродуктивніші наукові журнали нафтогазової галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку сучасної теорії та практики бібліометрії зробили вітчизняні вчені Б. Кияк, Л. Костенко, І. Матяш, О. Кобелев, Р. Чиженкова. Ряд науковців наголошує на доцільності використання в бібліометрії методів кількісного аналізу вторинних джерел інформації, серед яких найрозповсюдженішим є реферат. Його цінність обумовлена такими властивостями: найбільша інформативність у розкритті змісту першоджерела; зручність для тривалого зберігання у фондах довідково-інформаційних служб та інформаційно-пошукових систем; можливість за потреби замінити першоджерело (коли необхідна користувачеві інформація торкається не основної теми роботи, а суміжних питань або первинний документ недоступний) [1]. Зокрема, за допомогою реферативних баз даних (РБД) інформація може бути організована в зручному для пошуку й опрацювання вигляді. Інформаційний аспект розгляду журнального видання можна

простежити в наукових доробках М. Кірсанової, Н. Кушнаренко, Т. Семитяги, Г. Сілкової, М. Тимощика. Питання розвитку журнального видання на сучасному ринку спеціальної періодики у сфері журналістики досліджують В. Бебик, В. Карпенко, В. Костюк, І. Михайлин, А. Москаленко, В. Ясинський. Серед наукових розробок у напрямку дослідження розподілу впорядкованого масиву елементів системи інформаційного простору, котрі виконано вченими близького й далекого зарубіжжя, значне місце посідають роботи С. Бредфорда, Б. Брукса, Б. Вікері, В. Горькової, П. Коула, Ф. Леймкулера, А. Міцевич та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наразі, реферативні служби Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) та Інститутом проблем реєстрації інформації (ІПРІ), задля максимально повного відображення результатів наукових розробок нафтогазової тематики вітчизняних вчених, проводять активну роботу із залучення нових редакцій і видавничих організацій до взаємодії зі створення національних реферативних ресурсів. Однак, вважаємо за доцільне розглянути можливість щодо надання редакціями, у тому числі й журналу «Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ», матеріалів у електронному вигляді до служб реферування НБУВ та ІПРІ. Це забезпечить більш оперативне відображення в національних реферативних ресурсах найновіші розробки нафтогазової тематики, сприятиме підвищенню інформаційного потенціалу досліджень, рекламі галузевих академічних періодичних і продовжуваних видань, а також зростанню індексу цитування авторів.

Мега статті. Головною метою цієї роботи є вивчення інформаційних ресурсів нафтогазової тематики, відображених у загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» і Українському реферативному журналі (УРЖ) «Джерело», що видається на її основі та електронному науковому архіві Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за 2014-2016 рр. Зауважимо, що РБД «Україніка наукова» і УРЖ «Джерело» належать до категорії національних ресурсів, оскільки формуються на основі обов'язкового примірника друку України, що надходить до Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ); у них вичерпно відображається практично весь потік ав-

торефератів дисертацій, захищених в Україні, а також широко представлена вітчизняна наукова періодика, яка надає інформацію про найновіші розробки, дані та результати діяльності українських вчених. Призначенням реферативної бази даних «Україніка наукова» є формування національних реферативних ресурсів; підготовка до друку галузевих серій Українського реферативного журналу «Джерело»; забезпечення вільного доступу до інформації про результати наукової діяльності вітчизняних учених і фахівців; активізація входження України до міжнародної системи наукових електронних комунікацій [2]. Науковий архів ІФНТУНГ накопичує, зберігає, розповсюджує та забезпечує довготривалий, постійний та надійний доступ до наукових матеріалів професорсько-викладацького складу, співробітників, аспірантів та докторантів університету.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом дослідження є масив наукових документів РБД «Україніка наукова» (започаткованій в 1998 р. НБУВ та Інститутом проблем реєстрації інформації (ІПРІ) та науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ за 2014–2016 рр. Слід зазначити, що дані за 2016 рр. не остаточні, оскільки публікації за цей рік ще надходять до НБУВ і науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ та поповнюють РБД «Україніка наукова» і електронний науковий архів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

У спеціальних виданнях, в основному, міститься науково-технічна – нафтогазова інформація, яка є дуже важливою для людей, що працюють у цій сфері: вчених галузевих та академічних науково-дослідних інститутів, проектних та конструкторських організацій, професорів, студентів, спеціалізованих факультетів, працівників компаній та організацій галузі.

За журнальними публікаціями, авторефератами дисертацій, монографіями та підручниками можна простежити розвиток нафтової і газової промисловості, науково-технічний прогрес, напрямки та основні результати науково-дослідних робіт, виробничі досягнення в усіх підгалузях нафтогазового комплексу України. У статтях порушуються актуальні питання геології та нафти і газу, транспортування нафти і газу і підземного зберігання газу, автоматизація технологічних процесів моделювання газотранспортної системи та використання електронно-обчислювальної техніки, проблем переробки нафти і газу, проблем перспектив нафтової і газової промисловості, розвитку науково-технічного прогресу, економіки, геофізичних методів дослідження розвідки нафтових і газових родовищ, сфери техніки і технологій буріння, теорії і практики розробки родовищ, удосконалення техніки і технологій видобутку, розкриття та випробування пластів, розробки та експлуатації родовищ, пріоритетні напрямки інноваційного розвитку нафтогазової промисловості та ін.

Станом на 15.02.2017 р. у загальнодержавній РБД «Україніка наукова» за 2016 рік відображено 120 реферативних джерел нафтогазової тематики. Найбільше публікацій зосереджено в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» (52 статті), а найменше в розділі «Переробка нафти та нафтових газів» – 13 статей. Основним

видом документів, який забезпечує зростання кількості прореферованих наукових публікацій є наукові статті – всього 93, з них найбільше в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» – 36, найменше в розділі «Переробка нафти та нафтових газів» – 13 статей. Відповідно 14 авторефератів дисертацій та 13 монографій і підручників, з них аналогічно 10 і 6 в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» та один і три в розділі «Переробка нафти та нафтових газів» – таблиця 1.

Таблиця 1

Динаміка поповнення загальнодержавної РБД «Україніка наукова» реферативними джерелами нафтогазової тематики за 2016 рік

Розділи РЖ «Джерело»	Монографії, підручники	Автореферати дисертацій	Наукові статті	Всього
Гірнична справа	4	3	16	23
Буріння. Буропідривні роботи	-	-	28	28
Розробка нафтових і газових родовищ	6	10	36	52
Переробка нафти та нафтових газів	3	1	13	17
Всього	13	14	93	120

Джерело: розроблено автором

У загальнодержавній РБД «Україніка наукова» за 2015 рік відображено 114 реферативних джерел нафтогазової тематики. Найбільше публікацій зосереджено в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» (71 стаття), а найменше в розділі «Буріння свердловин» – 15 статей. Основним видом документів, який забезпечує зростання кількості прореферованих наукових публікацій є наукові статті – всього 90, з них найбільше в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» – 56, найменше в розділі «Буріння свердловин» – 15 статей. Відповідно по 12 авторефератів дисертацій та монографій і підручників, з них найбільше 6 авторефератів дисертацій і 9 монографій і підручників в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» та найменше 2 автореферати дисертацій у розділі «Буріння свердловин» – таблиця 2.

Таблиця 2

Динаміка поповнення загальнодержавної РБД «Україніка наукова» реферативними джерелами нафтогазової тематики за 2015 рік

Розділи РЖ «Джерело»	Монографії, підручники	Автореферати дисертацій	Наукові статті	Всього
Буріння свердловин		2	15	17
Буріння. Буропідривні роботи	3	4	19	26
Розробка нафтових і газових родовищ	9	6	56	71
Всього	12	12	90	114

Джерело: розроблено автором

Відповідно, у загальнодержавній РБД «Україніка наукова» за 2014 рік відображено 153 реферативних джерел нафтогазової тематики. Найбільше публікацій зосереджено в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» (69 статей), а найменше в розділі «Переробка нафти та нафтових газів» – 14 статті. Основним видом документів, який забезпечує зростання кількості прореферованих наукових публікацій є наукові статті – всього 121, з них найбільше в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» – 54, найменше в розділі «Гірнична справа» – 7 статті. Відповідно 19 авторефератів дисертацій та 13 монографій і підручників, з них аналогічно шість і дев'ять в розділі «Розробка нафтових і газових родовищ» та найменше по одному авторефераті дисертацій та одному підручнику в розділі «Переробка нафти та нафтових газів» – таблиця 3.

Таблиця 3

Динаміка поповнення загальнодержавної РБД «Україніка наукова» реферативними джерелами нафтогазової тематики за 2014 рік

Розділи РЖ «Джерело»	Монографії, підручники	Автореферати дисертацій	Наукові статті	Всього
Гірнична справа	3	5	7	15
Буріння свердловин	-	7	48	55
Розробка нафтових і газових родовищ	9	6	54	69
Переробка нафти та нафтових газів	1	1	12	14
Всього	13	19	121	153

Джерело: розроблено автором

Максимальна кількість досліджуваних джерел у РБД припадає на 2014 р. (121 статей), у 2015 р. кількість надходжень зменшилась майже на чверть (90 статей), проте у 2016 р. темпи поповнення зростають, оскільки проаналізовані дані за 2016 рр. не остаточні, публікації за цей рік ще надходять. Аналіз показав, що саме на 2014 р. припадає найбільше дисертаційних досліджень з цієї тематики, про що свідчить кількість записів у РБД – 19 авторефератів дисертацій (максимальне число за аналізований період). За 2015-2016 рр. спостерігається майже однакова кількість записів дисертаційних робіт (12 і 14 записів у РБД відповідно). Щодо монографій та підручників, то їх кількість незмінна упродовж 2014-2016 рр. Основним видом документів, який забезпечує зростання кількості прореферованих наукових публікацій, є статті з періодичних та продовжуваних видань – 304 статті, що становить 79% (304 записів), другу позицію посідають автореферати дисертацій – 12% (45 записів), найменший відсоток припадає на монографії та підручники – 9% (38 записів). До речі, видовий розподіл документів досліджуваної галузі дещо відрізняється від видового розподілу загального масиву наукових джерел бази (статті з періодичних та продовжуваних видань – 66%, автореферати дисертацій – 17,5%, книги – 16,5%) – таблиця 4.

Для аналізу авторської активності з нафтогазової тематики використано дані з електронного

наукового архіву науково-технічної бібліотеки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу щодо періодичних видань університету, зокрема «Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу», «Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості», «Нафтогазова енергетика», «Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ», «Нафтова галузь України». Кількість посилань за прізвищем автора на позиції, що знаходяться в межах досліджуваних журналів, значною мірою ілюструє ступінь персональної активності того чи іншого науковця саме нафтогазової тематики. Ці дані узагальнено в табл. 5.

Таблиця 4

Динаміка поповнення загальнодержавної РБД «Україніка наукова» реферативними джерелами нафтогазової тематики за 2014-2016 рр.

Розділи РЖ «Джерело»	Монографії, підручники	Автореферати дисертацій	Наукові статті	Всього
Гірнична справа	7	8	23	38
Буріння свердловин	3	13	110	126
Розробка нафтових і газових родовищ	24	22	146	192
Переробка нафти та нафтових газів	4	2	25	31
Всього	38	45	304	387

Джерело: розроблено автором

З таблиці видно, що один-два рази нафтогазова тематика була предметом зацікавлень кількох десятків авторів. Не менше ніж три-п'ять разів до цієї теми зверталися п'ятдесят два автори. Від шести до семи наукових праць з нафтогазової тематики Л.Т. Гораль, С.Я. Григорський, В.Я. Грудз, Т.В. Здерка, М.О. Карпаш, А.І. Ксеніч, О.Р. Онисько, Д.Д. Федоришин, С.Д. Федоришин, В.П. Петренко, М.С. Полуренко, Р.С. Яким; від дев'яти до десяти – О.Р. Кондрат, Р.М. Кондрат, М.Д. Середюк.

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Таким чином, аналіз основних характеристик інформаційного потоку нафтогазової тематики з показав:

- у типо-видовій структурі потоку представлені дисертаційні дослідження, монографічні праці, навчальні видання, однак помітна значна перевага публікацій з наукових збірників та періодичних видань;

- нині проблеми нафтогазової галузі є предметом наукових зацікавлень десятків авторів, які представляють різні наукові школи та навчальні заклади: Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Полтавський технічний університет ім. Ю. Кондратюка, приватний ВНЗ Міжнародний науково-технічний університет ім. акад. Ю. Бугая, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Одеська національна академія харчових технологій.

Таблиця 5

Авторська активність в періодичних виданнях ІФНТУНГ з нафтогазової тематики за 2014-2016 рр.

Кількість наукових публікацій	Кількість авторів	Автори
10	1	Р.М. Кондрат
9	2	М.Д. Середюк, О.Р. Кондрат
8	-	-
7	6	С.Я. Григорський, В.Я. Грудз, М.О. Карпаш, В.П. Петренко, М.С. Полуренко, Р.С. Яким
6	6	Л.Т. Гораль, Т.В. Здерка, А.І. Ксенич, О.Р. Онисько, Д.Д. Федоришин, С.Д. Федоришин
5	10	Я.В. Грудз, Я.В. Дорошенко, Є.І. Крижанівський, С.С. Куровець, Б.Й. Маєвський, О.М. Мандрик, Д.О. Паневник, О.О. Слабий, В.М. Чарковський, І.І. Чудик
4	16	С.Г. Анікеєв, А.В. Андрусак, О.Ю. Витязь, Я.С. Гриджук, М.О. Данилюк, Н.С. Дремлюх, О.Я. Дубей, І.Б. Запужляк, Б.В. Копей, К.Г. Левчук, Н.В. Люта, Д.Ю. Петрина, В.А. Старостін, Б.О. Чернов, І.О. Шуляр, Й.В. Якимів
3	26	І.В. Артим, О.С. Бейзик, Т.П. Венгринюк, Я.С. Витвицький, Л.В. Возняк, М.П. Возняк, Д.А. Вольченко, М.І. Горбійчук, Р.М. Долик, Ю.І. Дорошенко, О.М. Карпаш, С.М. Кафка, Г.М. Кривенко, С.О. Кривенко, Т.І. Марко, В.М. Мойшишин, Л.С. Мончак, О.В. Паневник, Т.В. Потятинник, Д.Ф. Тимків, О.М. Трубенко, А.О. Устенко, І.Г. Фадеєва, І.Я. Федорович, І.В. Чепурний, О.Т. Чернова
2	Понад 50	
1	Понад 70	

Джерело: розроблено автором

На підставі моніторингу масиву наукових джерел із періодичних і продовжуваних видань (як основного виду документів, що забезпечує зростання кількості реферативних джерел у РБД «Україніка наукова»), констатуємо, що найчастіше проблеми розвитку нафтогазової галузі висвітлювали часописи: «Нафтова галузь України», «Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ», «Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету

нафти і газу», «Нафтогазова енергетика», «Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості».

Подальших наукових розвідок потребують дослідження розвитку і вдосконалення системи електронних комунікацій внаслідок зростання й посилення інформаційних потоків і, відповідно, розширення сфери комунікаційних відносин.

Список літератури:

1. Захарова В. І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності: навч. посіб. / В. І. Захарова, Л. Я. Філіпова. – К.: Центр учб. літ., 2013. – 336 с.
2. Сандул О. Наукові публікації з питань друку, представлені у РБД «Україніка наукова» / Оксана Сандул // Вісн. Кн. палати. – 2015. – № 8. – С. 8-10.

Демчина Л.І.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ОТРАСЛЕВОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПОТОКА НЕФТЕГАЗОВОЙ ТЕМАТИКИ

Аннотация

Проанализированы научные источники по вопросам печати за 2014-2016 гг., отраженные в РБД «Україніка наукова». Раскрыты особенности их видового распределения, тематического содержания и динамики поступлений. Выявлены приоритетные направления развития исследовательской работы в этой сфере. Внимание уделено возможностям и преимуществам использования реферативных баз данных при проведении библиометрических исследований. Дана информация об отечественных периодических и продолжающихся изданиях, отраженных в реферативных ресурсах НБУВ, которые наиболее активно освещают проблемы развития нефтегазовой отрасли.

Ключевые слова: нефтегазовая тематика, информационные ресурсы, библиометрические анализ, научные публикации, реферативная база данных «Україніка наукова».

Demchyna L.I.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

CURRENT TRENDS BRANCH STREAM OIL AND GAS INFORMATION TOPICS

Summary

Scientific sources on the issues of publishing for the period of 2014-2016, represented in the national abstract resources, have been analysed. The peculiarities of their aspectual distribution, thematic content and the dynamics of supply have been disclosed. The prior scientific directions of the research work development in this area have been revealed. Special attention has been paid to possibilities and advantages of use of abstract data bases during the realization of bibliometric researches. The information is given on the national periodical and prolonged publications reflected in the abstract resources of the VNLU (Vernadsky National Library of Ukraine) which the most actively highlight the problems of oil and gas topics.

Keywords: oil and gas topics, information resources, bibliometric analysis, scientific publications, abstracts database «Ukrainika science».